

ศุนย์ศึกษาและพัฒนาพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ

พระปลัดสรวิชัย อภิปัญญา, ผศ.ดร.

Asst.Prof.Dr.Phrapalad Soravit Ahipanyo

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

๑. บทคัดย่อ (ABSTRACT)

บทความนี้เขียนขึ้นเพื่อต้องการที่จะศึกษาแนวคิดและความจำเป็นของการมีศุนย์ศึกษาและพัฒนาพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ความพร้อมและความเป็นไปได้ของวัดที่จะเป็นศุนย์ฯ แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการอุปสมบทเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ และการมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอุบาสกอุบาสิกาในต่างประเทศ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ณ วัดไทยนอร์เวย์ เมืองออสโล ประเทศนอร์เวย์ ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๑ กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด/สมาคมชาวพุทธไทยและพระนวกะในโครงการอุปสมบทเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวล และสรุป เนื้อหาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษา พบว่า

๑. แนวคิดและความจำเป็นของการมีศุนย์ศึกษาและพัฒนาพระธรรมทูตไทยในต่างประเทศ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศถือได้ว่าเป็นผลงานที่โดดเด่นของพระสงฆ์ไทย ที่ทำให้คนทั่วโลกในการยอมรับในความรู้ความสามารถ มีความเชื่อมั่นในการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธศาสนา ไม่ได้บังคับให้บุคคลต้องยอมจำนนในการนับถือ หรือการปฏิบัติ หากแต่การเชิญให้ทดลองปฏิบัติตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เป็นการเปิดโอกาสให้ดำเนินชีวิตตามวิถีแห่งผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยตนเอง การที่พระธรรมทูตจะปฏิบัติภารกิจให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะได้มีการประชุมและจัดสัมมนาระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศอย่างกว้างขวาง เช่น พระธรรมทูตมีคุณสมบัติไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ ความแตกต่างด้านสังคมวัฒนธรรมของคนในประเทศนั้น ๆ กฎหมายระเบียบข้อบังคับในประเทศหรือชุมชนเกิดความขัดแย้งของคณะกรรมการบริหารวัด เป็นต้น ขณะเดียวกันปัจจุบันมีหลายหน่วยงานที่กำลังดูแลงานพระธรรมทูตโดยตรง แต่ยังไม่มีการบูรณาการทำงานเข้าด้วยกันเท่าที่ควร เช่น ศุนย์ควบคุมดูแลพระไปต่างประเทศที่ทำหน้าที่อย่างหนึ่ง สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตก็ทำหน้าที่อีกอย่าง อบรมพระธรรมทูตแล้วส่วนการคัดเลือกว่าพระสงฆ์รูปใดจะเดินทางไปประเทศไหนนั้นเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง เมื่อผ่านเกณฑ์พิจารณาแล้วก็ต้องผ่านขั้นตอนในการขอหนังสือเดินทาง ขอวีซ่าเข้าประเทศก็เป็นหน้าที่ของหน่วยงานหนึ่ง บางประเทศก็ยากมาก

และให้เวลาในการพำนักในประเทศนั้น ๆ น้อยทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยเหตุนี้ การจัดตั้งศูนย์การศึกษาและพัฒนาพระธรรมทูตในแต่ละพื้นที่จึงมีความสำคัญและจำเป็นในการขับเคลื่อนงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^๑ มีโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศผ่านมาแล้ว ๒๔ รุ่น มีผู้ผ่านการอบรมจำนวนมากกว่า ๒,๐๐๐ รูป และได้เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจในต่างประเทศ จากผลการปฏิบัติศาสนกิจดังกล่าวพบว่า มีปัญหาอุปสรรคในการประสานงานและความต่อเนื่องในการพัฒนาศักยภาพของพระธรรมทูต อีกทั้งวิทยาลัยพระธรรมทูตมีนโยบายที่จะจัดตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาพระธรรมทูตในต่างประเทศ เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมในต่างประเทศ และเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลงานพระธรรมทูตสายต่างประเทศอย่างเป็นระบบและทันสมัย

ดังนั้นวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับวัดไทยนอร์เวย์ ประเทศนอร์เวย์ ได้มีการปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์ฯ ประมาณ ๒๐ ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในโอกาสที่พระวิมลศาสนวิเทศ เจ้าอาวาสวัดไทยนอร์เวย์ รองประธานสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรป (สธย.) ได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการสัมภาษณ์และวิทยากรบรรยายถวายความรู้ผู้สมัครเข้าอบรมในโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศรวมถึงการเข้าร่วมประชุมสมัชชาพระธรรมทูตสายต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์งานเผยแผ่พุทธศาสนาในต่างประเทศทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและความจำเป็นของการจัดตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ประกอบกับในการประชุมสมัชชาสามัญประจำปีสหภาพพระธรรมทูตไทยในทวีปยุโรปเมื่อปี พ.ศ.๒๕๕๘ ณ วัดไทยนอร์เวย์ กรุงออสโล ประเทศนอร์เวย์ได้มีการหยิบยกประเด็นการจัดตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาพระธรรมทูตสายต่างประเทศอีกครั้งหนึ่ง และได้มีการปรึกษาถึงแนวทางการจัดตั้งศูนย์ฯ กับพระโสภณวชิราภรณ์ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ ผลของการหารือเบื้องต้นท่านได้แนะนำให้ขออนุมัติจัดตั้งศูนย์ฯ ต่อมหาวิทยาลัย จากนั้นมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มอบหมายให้ผู้แทนประกอบด้วย พระมหานงค์ สมงคล,ดร. อาจารย์ประจำวิทยาลัยพระธรรมทูต, พระปลัดสรวิชัย อภิปัญญา,ผศ.ดร. หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว, พระมหาประยูร โชติทวีโร ผู้อำนวยการกิจการนิสิต และพระมหาศุภกิจ เดินทางไปศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์ฯ ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๑ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัย และรายงานต่อรองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศทราบและพิจารณา

^๑ การประชุมเตรียมความพร้อมจัดตั้งศูนย์การศึกษาและพัฒนาพระธรรมทูตต่างประเทศ ณ ประเทศนอร์เวย์ ๑๑-๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๑ ณ วัดไทยนอร์เวย์ เมืองออสโล ประเทศนอร์เวย์

๒. ความพร้อมและความเป็นไปได้ของวัดที่จะเป็นศูนย์ศึกษาและพัฒนาพระธรรมทูต

การจัดตั้งศูนย์การศึกษาและพัฒนาพระธรรมทูตให้มีความมั่นคงและยั่งยืนนั้นต้องพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลและองค์กรความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของศูนย์ฯที่ต้องดำเนินการในฐานะเป็นตัวแทนขององค์กร(วิทยาลัยพระธรรมทูต)คือคุณสมบัติเบื้องต้นที่ควรพิจารณาความเป็นมาและความมั่นคงของวัด การมีพระธรรมทูตปฏิบัติหน้าที่อยู่อย่างต่อเนื่อง การมีกิจกรรมหรือความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนและภาครัฐของประเทศนั้น ๆ การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติอย่างต่อเนื่อง มีความพร้อมด้านอาคารและสถานที่ มีบุคลากรที่มีประสบการณ์ด้านการเป็นพระธรรมทูตที่สามารถเป็นที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยงให้กับพระธรรมทูตใช้ มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม มีแผนปฏิบัติงานตลอดทั้งปีอย่างเป็นระบบและชัดเจน มีความสะดวกทางคมนาคม ได้รับความเห็นชอบและสนับสนุนจากคณะกรรมการบริหารองค์กร รวมถึงมีเครือข่ายความร่วมมือทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การส่งเสริมสนับสนุน เป็นต้น สำหรับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ฯ นอกจากจะเป็นสถานที่ศึกษาและฝึกอบรมภาคประสบการณ์พระธรรมทูตสายต่างประเทศและประสานงานเพื่อการพัฒนาพระธรรมทูตสายต่างประเทศแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมไทยในต่างประเทศและเป็นศูนย์ข้อมูลงานบริหารพระธรรมทูตสายต่างประเทศด้วย เพื่อให้การจัดตั้งศูนย์ศึกษาและพัฒนาพระธรรมทูตให้บรรลุตามนโยบายและวัตถุประสงค์อย่างเป็นรูปธรรม ควรมีการทำงานคู่ขนานกับการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการบริหารจัดการงานพระธรรมทูตอย่างเป็นระบบ (KM) มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม โจทย์คำถามที่น่าสนใจ คือ

๑. ฐานข้อมูลของพระธรรมทูตที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างไร เช่น ข้อมูลส่วนบุคคล อายุ พรรษา ระดับการศึกษา ประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ธรรมทูต ทักษะความรู้ ความสามารถ พระธรรมทูตในต่างประเทศได้ทำบทบาทหน้าที่ในการเป็นพระธรรมทูตสอดคล้องกับพุทธนโยบายอย่างไรบ้างและมีผลที่เกิดจากการปฏิบัติเป็นอย่างไร โดยจัดทำแบบสำรวจว่าสิ่งที่พระธรรมทูตได้ปฏิบัติงานจริง ๆ ในต่างประเทศนั้นคืออะไร เป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและนำผลที่ได้มานำเสนอจัดสัมมนาถึงสิ่งที่พระธรรมทูตจะต้องปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของพระธรรมทูตจริง ๆ โดยเฉพาะต้องการทราบว่าผลการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตในต่างประเทศสามารถสร้างชาวพุทธหน้าใหม่หรือคนท้องถิ่นได้กี่คน คิดเป็นกี่ % ในแต่ละปี มีวัยเด็กเท่าไร วัยรุ่นเท่าไร วันผู้ใหญ่เท่าไร และวัยผู้สูงอายุเท่าไร ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอะไร เป็นต้น ควรจัดทำเป็นศูนย์ข้อมูลพระธรรมทูตที่มีความทันสมัยและสามารถสืบค้นได้เพื่อการบริหารจัดการ การสร้างและพัฒนาพระธรรมทูตให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

๒. องค์กรความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิดและพุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าและพุทธบริษัทในสมัยพุทธกาลคืออะไรและมีรูปแบบวิธีการอย่างไร? โดยอาจจะศึกษาแบ่งออกเป็นยุค ๆ เช่น ยุคพุทธกาล, หลังพุทธกาล ๕๐๐ ปี, ยุคพระเจ้าอโศกมหาราช, ยุคพระยามิลิน, และอื่น เป็นต้น เพื่อเป็นการทบทวนและทราบถึงแนวคิดและรูปแบบการทำงานด้านการเป็นพระธรรมทูตของพระพุทธเจ้าและพุทธบริษัทในอดีตอย่างชัดเจนและสามารถนำมาเป็นข้อมูลสำหรับการสังเคราะห์วิเคราะห์เป็นกลยุทธ์สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันและอนาคตได้

๓. แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมพหุวัฒนธรรมทางความเชื่อ ค่านิยม ที่แตกต่างกันจะต้องทำอย่างไร? เช่น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการนำเขาสู่ประเทศที่เคร่งในศาสนาหรือกลุ่มที่นับ

ถือศาสนาตั้งเดิมของเขาอยู่แล้วจะให้มานับถือพระพุทธศาสนาเลยยิ่งเป็นไปได้หรือยากต่อการทำงาน หากนำเรื่องสังกัดหรือเผยแพร่ในนามศาสนา ซึ่งมีวิธีดำเนินการเชิงกลยุทธ์ เช่น การตั้งเป็น “Meditation Center” สอนปฏิบัติกรรมฐาน การทำสมาธิ ซึ่งแบบนี้เป็นวิธีการสากลไม่ยึดโยงกับศาสนาใดศาสนาหนึ่ง หรืออาจจะสอนหรือทำกิจกรรมเดียวกับเรื่อง ความรัก ความเมตตา กรุณา ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยถือว่าเป็น คุณธรรมพื้นฐานของศาสนาสากลอยู่แล้ว เป็นต้น

๔. กลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนต่างชาติที่ต้องเข้ามาร่วมกิจกรรมเรียนรู้และปฏิบัติธรรมเป็นกลุ่มใดมี ระดับการศึกษาหรือประกอบอาชีพอะไร และต้องมีกิจกรรมหรือโครงการอะไรเพื่อเป็นแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่สนใจเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยไม่รู้สีกว่าถูกบังคับแต่สมัครใจที่จะเข้ามาศึกษาและปฏิบัติด้วยความ เต็มใจ ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๕. หากจะขับเคลื่อนงานของพระธรรมทูตด้วยการจัดการศึกษาทำอย่างไร? และใครบ้างที่ต้องมีส่วนร่วมในเรื่องนี้ และจะเริ่มดำเนินการอย่างไร เมื่อไหร่ ที่ไหน และใครต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลไทยและประเทศนั้น ๆ จะมีส่วนช่วยให้การทำงานของพระธรรมทูตสำเร็จได้อย่างไร? นอกจากการอำนวยความสะดวก (Passaport) ในการเดินทางเข้า-ออก ประเทศ

กล่าวสรุปคือ สิ่งที่ทำทนายงานพระธรรมทูตสายต่างประเทศก็คือ...รูปแบบการเผยแพร่พุทธศาสนา ของสถาบัน/องค์กร/คณะสงฆ์ในแต่ละประเทศ ทำไม่ถึงมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน เราจะสามารถนำองค์ความรู้ของแต่ละแห่งมาบูรณาการเพื่อเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้อย่างไร? ผลจากการทำงานของพระธรรมทูตทำให้มีชาวพุทธหน้าใหม่และสามารถเชิญชวนชาวพุทธรุ่นใหม่ให้เข้าใจและปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ชุมชน และสังคมได้อย่างไร? โดยเฉพาะสามารถทำหน้าที่เป็น “ยุวทูตทางพระพุทธศาสนา” ได้หรือไม่ อย่างไร? ขณะเดียวกันยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ด้านการเผยแพร่/การปฏิบัติงานของพระธรรมทูตในยุค Digital และความเป็นพหุวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นเป็นอย่างไรและมีแนวทางการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างไร โดยเฉพาะการส่งเสริมสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่วิถีพุทธในรูปแบบต่าง ๆ โดยสมัครใจและเต็มใจ ซึ่งเป็นประเด็นที่วัดนี้ต้องการจัดตั้งเป็นศูนย์ฯ ควรมีข้อมูลเหล่านี้เพื่อใช้ในการบริหารจัดการงานพระธรรมทูตอย่างเป็นระบบและมีความทันสมัย

๓. แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการอุปสมบทเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

วัดไทยนอร์เวย์ ร่วมกับ บริษัท การบินไทย จำกัด(มหาชน) จัดโครงการอุปสมบทหมู่เพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ระยะเวลา ๓ เดือน (๙๐วัน) ผ่านมาแล้ว ๙ รุ่น และได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์ศึกษาและพัฒนางานพระธรรมทูตสายต่างประเทศอย่างไม่เป็นทางการมาโดยตลอด จากการทำโครงการ **พบว่า** โครงการนี้เป็นประโยชน์ต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและพัฒนาบุคลากรของบริษัทการบินไทย เป็นอย่างยิ่ง หากแต่ยังไม่มีกรอบทบทเรียนเพื่อพัฒนาโครงการและขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ การถอดบทเรียนจึงเป็นการสืบค้นความรู้จากการทำงานหรือการจัดกิจกรรมตามโครงการอุปสมบทหมู่เพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ โดยสกัดเอาความรู้สำคัญที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดขั้นตอนการทำงาน ผลจากการทำงาน รวมถึงความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดโครงการฯ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการทำงาน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ตลอดจนขยายผลไปสู่กลุ่มเป้าหมายหรือพื้นที่อื่น ๆ การถอดบทเรียนจึงเป็นการเรียนรู้

หลังการการทำงาน (AAR-After Action Review) การเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน (Action Learning) การค้นหาตัวอย่างที่ดีที่สุด (Best Practice) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของโครงการฯ เพื่อเป็นการค้นหาแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาโครงการที่สามารถลดและป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นซ้ำ ๆ และเพื่อพัฒนาหลักสูตรต่อยอดความสำเร็จที่เกิดขึ้นจนสามารถขยายผลไปสู่วัดอื่น ๆ ได้โดยเฉพาะอาจจะพัฒนาเป็นหลักสูตร **พระธรรมทูตเฉพาะกิจ** (พระนวกะ) บูรณาการกับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการเทศนา (ป.ทศ.) ขึ้นเป็นอีกหลักสูตรหนึ่งก็เป็นได้ ซึ่งอาจจะต้องใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเป็นฐานในการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน มีระบบระเบียบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพสูงสุด

๔. การมีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของอุบาสกอุบาสิกาในต่างประเทศ

สำหรับงานธรรมทูตนั้น เป็นงานของผู้นำแห่งธรรมมิได้เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์เท่านั้น หากแต่เป็นงานของอุบาสก อุบาสิกาด้วย ฉะนั้นควรมีหลักสูตรระยะสั้นสร้างและพัฒนา **“ธรรมทูตฝ่ายคฤหัสถ์”** โดยปกติแล้วงานธรรมทูตนั้น อุบาสกอุบาสิกาชาวพุทธไทยในต่างประเทศถือได้ว่าเป็น “ธรรมทูต” เพราะได้นำวิถีชีวิตความเป็นพุทธเข้ามาในต่างประเทศก่อนที่จะมีพระสงฆ์มาอยู่ด้วยซ้ำ หากมีการสร้างและพัฒนาหลักสูตรจัดอบรมหรือเพิ่มเติมทักษะความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบพุทธหรือประสบการณ์เกี่ยวกับความเป็นธรรมทูตให้อุบาสก อุบาสิกาชาวพุทธในต่างประเทศจนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในครอบครัว ชุมชน และสังคมในประเทศนั้น ๆ ได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศอีกทางหนึ่ง

“การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศต้องพัฒนาทรัพยากรสงฆ์และพุทธศาสนิกชนให้มีคุณภาพ ผ่านกระบวนการทำงานแบบใช้การวิจัยเป็นฐานและนำเทคโนโลยีมาช่วยในการบริหารจัดการ จนกระทั่งทำให้องค์กรธรรมทูตเป็นองค์การที่มีความเป็นเลิศด้านการสังคมสงเคราะห์ ด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภavana ๔ คือ พัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา สามารถปรับตัวและรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกได้”

พระปลัดสรวิชัย อภิปัญญา, ผศ.ดร.

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและแนะแนว

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๑

“ภาพกิจกรรม”

